

19.12.2006

Dnro 3338/4/05

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Riitta Länsisyrjä

TIEMAKSUN ULOSOTTOPERINTÄ

1

KANTELU

Kantelija arvostelee Vantaan kihlakunnanviraston ulosotto-osaston kihlakunnanvoudin ja avustavan ulosottomiehen menettelyä perinnässä olleen tiemaksun täytäntöönpanossa. Kantelijan mielestä täytäntöönpanoperusteena ollut tiekunnan lasku ei täyttänyt täytäntöönpanoperusteelle asetettuja vaatimuksia eikä tiemaksuja ollut asianmukaisesti maksuunpantu.

- - -

3

RATKAISU

3.1

Tapahtumat

X:n tiekunta perustettiin Vantaan kaupungin tielautakuntana toimivan kaupunkisuunnittelula utakunnan kunnallistekniikan ja joukkoliikenteen jaoston kokouksessa 27.4.2005.

X:n tiekunnan ulosottohakemus saapui Vantaan kihlakunnanviraston ulosotto-osastolle 25.7.2005. Hakemukseen oli liitetty X:n tiekunnan perustamishakemus 2.11.2004 Vantaan kaupungille karttaliitteineen, pöytäkirja tielautakunnan toimituksesta 27.4.2005, pöytäkirja X:n hoitokunnan (oikeastaan tiekunnan) kokouksesta 15.6.2005 sekä tiekunnan kaksi laskua kantelijalle (eräpäivä 21.6.2005 ja eräpäivä heti). Ulosotto-osaston 30.7.2005 päivätyn maksukehotuksen mukaisesti kantelijalle varattiin aikaa tiemaksun ja ulosottomaksun eli yhteensä 72,25 euron maksamiseen 15.8.2005 saakka. Hän maksoi tiemaksun suoraan velkojalle 4.11.2005. Velkoja peruutti hakemuksensa 10.11.2005. Perimättä olleen ulosottomaksun 7 euroa perimiseksi ulosmitattiin osa kantelijan veronpalautuksesta 15.11.2005. Ulosottoperintä ei koskenut muuta kuin tiemaksua.

3.2

Oikeusohjeet

Ulosottolain 1 luvun 19 §:ssä säädetään ulosottomenettelyn asianmukaisuusvaatimuksesta. Sen mukaan ulosottomiehen tulee toimia virkatehtävissään asianmukaisesti ja puolueettomasti.

Täytäntöönpanotehtävät tulee suorittaa joutuisasti, tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti aiheuttamatta vastaajalle tai sivulliselle suurempaa haittaa kuin täytäntöönpanon tarkoitus vaatii. Ulosottomiehen tulee edistää vastaajan omatoimisuutta ja asianosaisten välistä sovinnollisuutta ulosottoasiassa sopivalla tavalla.

Yksityisistä teistä annetun lain (358/62) 64 §:n mukaan tieosakkaat päättävät tiekunnan kokouksessa muun muassa tieyksikköjen määräämisestä sekä tie- ja käyttömaksujen maksuunpanoluettelon vahvistamisesta. Lain 67 §:n mukaan toimitsijamiehen tai hoitokunnan tehtävänä on muun muassa valmistaa tiekunnan kokouksen vahvistettavaksi maksuunpanoluettelo, joka osoittaa tieyksikköä vastaavan tiemaksun suuruuden, kunkin tieosakkaan suoritettavaksi tieyksikköjen perusteella lasketun tiemaksun määrän, koottavien tiemaksujen yhteismäärän ja niiden suorittamisajan. Lain 68 §:n nojalla maksuunpanoluettelo on pidettävä asianosaisten nähtävillä 14 päivän ajan ennen sitä tiekunnan kokousta, jossa luettelo tulee vahvistettavaksi.

Yksityisistä teistä annetun lain 88 §:n mukaan tiemaksu ja käyttömaksu sekä niiden erääntymispäivästä suoritettava korko peritään maksuunpanoluettelon otteen perusteella siinä järjestyksessä, kuin verojen ja muiden julkisoikeudellisten saatavien ulosotosta on säädetty, kuitenkin niin, että valitus laittoman maksuunpanon perusteella on tehtävä tielautakunnalle.

Verojen ja maksujen perimisestä ulosottotoimin annetun lain (367/61) 1 §:n 2 momentin mukaan muu julkisoikeudellinen tai siihen rinnastettava rahasaaminen saadaan ulosottaa ilman tuomiota tai päätöstä, kun siitä on laissa tai asetuksessa erityinen säännös. Lain 2 §:n mukaan ulosotossa noudatetaan, mikäli muuta ei tässä laissa säädetä, mitä ulosottolaissa säädetään. Ulosottolain 2 luvun 1 §:n mukaan ulosottoasian vireilletulo ja täytäntöönpano edellyttävät, että hakijalla on 2 §:ssä tarkoitettu ulosottoeruste, jossa vastaajalle on asetettu 1 luvun 1 §:ssä tarkoitettu velvoite tai määrätty turvaamistoimi, eikä siinä tarkoitettu oikeus ole lakannut maksun, vanhentumisen tai muun syyn vuoksi. Ulosottomiehen on tarkistettava, ettei saatava ole vanhentunut eikä ulosottoerusteen täytäntöönpanokelpoisuuden määräaika ole kulunut, sekä pyydyttävä asianosaisilta selvitystä, jos oikeuden lakkaamisesta tai mainitun määräajan päättymisestä on epäselvyyttä.

Verojen ja maksujen perimisestä ulosottotoimin annetun lain 3 §:n mukaan saamisen ulosottoa haetaan ulosottolain 3 luvussa säädetyllä tavalla.

Perustevalituksesta on säännökset verojen ja maksujen perimisestä ulosottotoimin annetun lain 8, 11 ja 12 §:issä. 8 §:n mukaan perustevalitus koskee sitä, että saaminen on määrätty tai maksuunpantu lakia virheellisesti soveltaen, taikka, että asiaa käsiteltäessä on tapahtunut erehdys tai menettelyvirhe, jonka voidaan katsoa vaikuttaneen asian ratkaisuun. 11 §:n mukaan tässä laissa tarkoitettu saaminen on maksuvelvolliselta perittävä viiden vuoden kuluessa sitä seuranneen vuoden alusta lukien, jona saaminen on määrätty tai maksuunpantu uhalla, että oikeus maksun saamiseen on menetetty. Mainitun ajan kuluessa on myös tehtävä perustevalitus (12 §).

Yksityisistä teistä annetun lain 88 §:n mukaan perustevalitusviranomaisen on tielautakunta.

3.3

Oikeudellinen arviointi

Maksuunpanon oikeellisuus

Kysymystä maksuunpanon oikeellisuudesta ei voida ratkaista tässä yhteydessä. Teillä on verojen ja maksujen perimisestä ulosottotoimin annetun lain edellä selostettujen pykälien nojalla mahdollisuus tehdä perustevalitus tielautakunnalle. 12 §:n mukainen valitusaika on 5 vuotta saamisen määrittämisestä tai maksuunpanoa seuraavan vuoden alusta lukien. Mikäli katsotte aiheelliseksi valittaa tiemaksun maksuunpanosta, Teidän tulee osoittaa kirjallinen valitus Vantaan kaupungin tielautakuntana toimivalle kaupunkisuunnittelulautakunnan kunnallistekniikan ja joukkoliikenteen jaostolle.

Oikeusasiamies ei puutu sellaiseen asiaan, jossa muutoksenhaku on kesken tai johon voi vielä hakea muutosta. Näin ollen asianne ei ainakaan tässä vaiheessa ryhdytä täällä tutkimaan maksuunpanon oikeellisuuden osalta.

Ulosottomenettely

Ulosottoperusteen asianmukaisuuden tarkastaminen on ulosottomiehen tehtävä viran puolesta. Mitä vaatimuksia tiemaksua koskevan täytäntöönpanoasiakirjan tulee täyttää kelvataksaan täytäntöönpanon perustaksi?

Oikeuskirjallisuudessa (katso Ulosotto 1984, Pekka Kurvinen: Täytäntöönpanoperusteet, sivu 59-) on näitä vaatimuksia eritelty seuraavasti:

- Jos ulosottoperusteena on ilman tuomiota tai päätöstä täytäntöönpanokelpoinen asiakirja, tuosta asiakirjasta on käytävä selville, että asiakirja on sen laatuinen että se lain mukaan on ulosottotoimin täytäntöönpanantava ja että se on laillisessa järjestyksessä syntynyt. Asiakirjan pitää myös täyttää laissa asetetut sen muotoon ja asiasisältöön kohdistuvat vaatimukset.
- Täytäntöönpanoasiakirjassa pitää olla täsmälliset tiedot asianosaisista.
- Sen tulee sisältää kuvaus velvollisuudesta tai oikeudellisesta olotilasta, joka olisi ulosotossa toteutettava, niin tarkoin yksilöitynä, että täytäntöönpano on käytännössä mahdollista toteuttaa.

Samalla on korostettu, että ulosottomies ei ryhdy tutkimaan, onko se, mihin asianosaiselle on asiakirjassa asetettu velvollisuus tai annettu oikeus, asiallisesti oikein. Tutkimiskiellon on katsottu koskevan myös syntymenettelyn prosessuaalisen virheettömyyden/virheellisyyden tutkimista (katso Erkki Havansi: Ulosotto-oikeuden pääpiirteet, sivu 25 ja alaviite 54). Havansikaan ei

kuitenkaan edellä mainitussa teoksessaan pidä tätä tutkimuskieltoa kaikissa tapauksissa ehdottomana.

Ulosottomiehen tutkimisvelvollisuuden sisältöä arvioitaessa on ensinnäkin otettava huomioon saatavan laatu. Pääsääntönä ulosotossa on, että täytäntöönpanoon ei voi ryhtyä ennen kuin asia on puolueettomasti tutkittu ja edellytysten täyttäessä tuomittu ja vasta sitten se on ulosotettavissa siten kuin tuomiossa on määrätty. Näin ollen verojen ja maksujen perimisestä ulosottotoimin annetun lain mukainen velkojan yksipuoliseen maksukäskyyn perustuva ulosotto peruste onkin poikkeuksellinen – vaikkakin käyttöalaltaan varsin laaja – ulosotto peruste. Tämä oikeus on pyritty valtaosin rajaamaan sellaisiin julkisiin tms. velkojatahoihin, joiden saamisilla on yleishyödyllinen luonne (verot, julkiset maksut jne.) ja jotka toimivat luotettavan velka- ja maksukirjanpidon nojalla ja kunnioittavat laillisuutta. (Katso Havansi emt sivu 22–23). Yksityisoikeudellisen tiemaksun, jonka maksuunpanoa hoitavat yleensä muut kuin ammatikseen ko. asioita hoitavat henkilöt, välitön täytäntöönpanokelpoisuus asettaa mielestäni ulosottomiehelle korostetun huolellisuusvelvollisuuden täytäntöönpanoasiakirjan asianmukaisuuden tarkistamisessa.

Johtava kihlakunnanvouti totesi lausunnossaan, että ulosottokäytännössä on täytäntöönpanoperusteeksi maksuunpanoluettelon otteen tai katselmuspöytäkirjan (laki yksityisistä teistä 88 §) lisäksi hyväksytty myös tiekunnan kokouksen pöytäkirja, kun maksuunpano ja maksun suuruus käyvät asiassa ilmi. Maksuunpanoluettelo on itse asiassa osa pöytäkirjaa tai sen liite taikka oikeastaan sen perusteella laadittu lista tieosakkaitten tiemaksuista. Tieyksikkömaksun suuruus käy ilmi pöytäkirjasta 15.6.2005 ja kantelijan tieyksikköjen määrä muista asiakirjoista. Johtava kihlakunnanvouti totesi vielä, että kokouksen pöytäkirja on sikäli väärin otsikoitu, että sitä on nimitetty "tiehoitokunnan" kokoukseksi, vaikka kyseessä on ollut kaikkien osakkaitten kokous eli tiekunnan kokous. Tämä käy ilmi käsitellyistä asioista, jotka ovat tiekunnan kokouksessa käsiteltäviä, ja siitä, että kokoukseen on kutsuttu kaikki osakkaat. Johtava kihlakunnanvouti totesi, että tiekunnan hoitokunta puolestaan on tiekunnan eräänlainen hallitus, joka tässä kokouksessa näyttää tuleen valituksi.

Yksityisistä teistä annetun lain 68 §:n mukaan maksuunpanoluettelo on pidettävä määräjän nähtävillä sekä lisäksi tästä nähtävällä olostasta on erikseen kokouskutsussa ilmoitettava. Lain 88 §:ssä puolestaan todetaan, että ulosottoa voidaan hakea vain maksuunpanoluettelon otteen tai katselmuspöytäkirjan nojalla. Mielestäni nämä säännökset kuvaavat sitä pyrkimystä täytäntöönpanoperusteen asianmukaisuuden varmistamiseen, mitä ilman tuomiota tai päätöstä täytäntöönpantavissa olevien muutoin kuin ammattimaisesti hoidettujen tiekuntien maksujen osalta voidaan edellyttää.

Näin ollen mielestäni ulosottolain 1 luvun 19 §:n asianmukaisuuden vaatimus ulosottomenettelyssä merkitsee, että täytäntöönpanoasiakirjaksi hyväksytään ainoastaan yksityisistä teistä annetun lain 88 §:ssä mainitut asiakirjat. Toisaalta ulosottomiehelle ei tällöin ole aihetta tarkastaa täytäntöönpanon perusteen lainmukaisuutta muutoin.

Saatan tämän käsitykseni tiemaksujen täytäntöönpanoperusteen lainmukaisuuden varmistamisesta Vantaan kihlakunnanviraston ulosotto-osaston tietoon.